

O‘QITISH METODIKASI - ILM SIFATIDA

Xolmo‘minova Shahnoza Gulyam qizi

Qarshi davlat texnika universiteti

Qishloq xo‘jaligi muhandisligi

kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya:

Ushbu maqolada o‘qitish metodikasi haqida so‘z olib boriladi. Metodika ta’lim va tarbiya usullari haqidagi ta’limot sifatida ta’lim va o‘qitishning umumiy nazariyasi - didaktikaning bir qismi hisoblanadi. Didaktika ta’lim mazmuni, usullari va shakllariga oid barcha masalalarni o‘z ichiga oladi. Pedagogika esa insonlarni o‘qitish, tarbiyalash va ta’lim berishni o‘z predmeti sifatida qamrab oluvchi keng qamrovli fandır. Alohida fanlarni o‘qitishning xususiy metodikalari pedagogika fanlari umumiy tizimining ajralmas qismlaridir. Ular muayyan fanlarni o‘qitishning o‘ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda pedagogika va didaktikaning asosiy tamoyillarini o‘zida mujassam etadi va qo‘llaydi. Metodika u yoki bu fanni o‘qitish va o‘rganish qonuniyatlari bilan shug‘ullanadi.

Kalit so‘zlar: Metodika, o‘qitish metodikasi, didaktika, nazariya, ta’limot, dialektik uyg‘unlik, umumiy nazariya.

Аннотация:

В данной статье рассматривается методика преподавания. Методика как учение о методах обучения и воспитания является частью общей теории обучения и преподавания - дидактики. Дидактика охватывает все вопросы, связанные с содержанием, методами и формами обучения. Педагогика же представляет собой широкую науку, предметом которой является обучение, воспитание и образование людей. Частные методики преподавания отдельных предметов являются неотъемлемыми составляющими общей системы педагогических наук. Они воплощают и применяют основные принципы педагогики и дидактики с учетом специфики преподавания конкретных

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th October, 2025

предметов. Методика занимается закономерностями преподавания и изучения того или иного предмета.

Ключевые слова: Методика, методика преподавания, дидактика, теория, учение, диалектическое единство, общая теория.

Abstract:

This article discusses teaching methodology. Methodology, as the study of methods of teaching and upbringing, is part of the general theory of teaching and learning - didactics. Didactics encompasses all issues related to the content, methods, and forms of education. Pedagogy is a comprehensive science that includes the teaching, upbringing, and education of people as its subject matter. Specific teaching methods for individual subjects are integral parts of the general system of pedagogical sciences. They embody and apply the basic principles of pedagogy and didactics, taking into account the unique characteristics of teaching specific subjects. Methodology deals with the laws governing the teaching and learning of a particular subject.

Keywords: Methodology, teaching methodology, didactics, theory, doctrine, dialectical harmony, general theory.

Kirish

“Metodika” tushunchasi qadimgi yunon ildizlariga ega bo‘lib, tadqiqot yo‘li, nazariya, ta’limot deb tarjima qilinadi. Shunday qilib, metodika (so‘zning eng keng ma’nosida) - pedagogika fanining muayyan o‘quv fani (fanlar)ni o‘qitish qonuniyatlarini o‘rganuvchi sohasidir. Metodika o‘qitish nazariyasi - didaktikadan kelib chiqqan bo‘lib, uni birinchi marta XVII asrda buyuk pedagog Yan Amos Komenskiy to‘liq hajmda va bugungi kungacha o‘z asosini saqlab qolgan holda umumlashtirgan. Tor ma’noda o‘qitish metodikasi ta’lim va tarbiya usullari haqidagi ta’limotdir. Biroq metodikani faqat usullar, yo‘llar yoki tashkiliy choralar majmuasi deb qarash noto‘g‘ri bo‘ladi. Bu o‘z nazariyasi, amaliyoti va metodologiyasiga ega bo‘lgan fandir. Shu sababli, unga yondashuv boshqa har qanday fanga bo‘lgani kabi

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th October, 2025

bo'lishi lozim. O'qitish metodikasining predmeti - ta'lim oluvchilarni o'qitish jarayoni va uning qonuniyatlaridir. Metodika aniqlangan qonuniyatlar asosida, bir tomondan, o'quv-tarbiya jarayonining vositalari, usullari va tashkiliy shakllarini ishlab chiqadi;

Birinchi daraja - bu pedagogika (ta'lim nazariyasi) va didaktikaning (o'qitish nazariyasi) dialektik o'zaro ta'siri va bir-biriga singib ketishi asosida butun pedagogik jarayonni boshqaradigan fandır. Ikkinchi daraja - ta'lim va tarbiya usullari, o'qitish qonuniyatlari haqidagi ta'limot (ilmiy fan). Uchinchi daraja - muayyan o'quv fani (fanlar guruhi)ni o'rganish uchun belgilangan usullar va tashkiliy chora-tadbirlar majmuidir. Shu sababli, metodika nazariyasi bilan bir qatorda, umumiy o'qitish metodikasi hamda fanlar guruhi, alohida fan, uning bo'limlari va hatto ayrim mavzularni o'qitishning maxsus (xususiy) metodikalari ham mavjud. Shunday qilib, metodikada umumiylik, o'ziga xoslik va yakkalikning uzviy va dialektik uyg'unligi namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, zamonaviy sharoitda metodikaning roli va ahamiyati nafaqat pasaymayapti, balki ortib bormoqda. Buni bir qator omillar bilan tushuntirish mumkin. Birinchidan, deyarli har qanday oliy ma'lumotli mutaxassis nafaqat ijrochi, balki ijodkor sifatida ham faoliyat ko'rsatadi.

To'rtinchidan, burilish bosqichidagi iqtisodiy amaliyot (ilgarigidek hech qachon bo'lmagani kabi) nazariy asoslanishga va nazariyaning amaliy qo'llab-quvvatlanishiga muhtoj, nazariyani amaliyot bilan bog'lash zarurati esa pedagogikaning, xususan metodikaning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Nihoyat, beshinchidan, o'qitish huquqi tegishli kasbiy psixologik-pedagogik tayyorgarlik bilan mustahkamlanishi lozim. Bu tayyorgarlik quyidagi o'quv fanlarini o'z ichiga oladi: psixologiya va pedagogika asoslari; faoliyat psixologiyasi; ta'limning kommunikativ jarayonlari; iqtisodiyotni o'qitish metodikasi. Shunday qilib, metodika nafaqat fan va o'quv fani, balki dolzarb voqelikni anglashning muhim vositasi hamdir.

O'qitish metodikasining predmeti va vazifalari.

Metodika so'zning aniq ma'nosida ta'lim va tarbiya metodlari haqidagi ta'limotdir. O'qitish metodikasining predmeti muayyan o'quv fanini o'qitish jarayonining

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th October, 2025

o'zidir. Uning vazifasi ushbu ta'limning qonuniyatlarini o'rganish va ular asosida o'qituvchilar faoliyatiga qo'yiladigan me'yoriy talablarni belgilashdan iborat. Boshqacha aytganda, metodika muayyan metodlar yig'indisi bo'lib, ular orqali o'qitishga qo'yiladigan talablar amalga oshiriladi. O'qitish metodikasi o'qitishning yuqori nazariy darajasini, qat'iy ilmiylikni, materialning yorqin va tushunarli bayon etilishini ta'minlashga qaratilgan. Muayyan usullar yig'indisi sifatida o'qitish metodikasi o'rganilayotgan fanning mazmuni va uning metodologiyasi bilan uzviy bog'liqdir. Metodologiya va o'qitish metodikasining o'zaro bog'liqligini ko'pgina misollarda yaqqol ko'rish mumkin. Masalan, metodikaning yetarli darajada ishlab chiqilmaganligi ma'ruza va seminarlarning metodologik darajasiga muqarrar ravishda salbiy ta'sir ko'rsatadi va aksincha.

Metodika ta'lim va tarbiya usullari haqidagi ta'limot sifatida ta'lim va o'qitishning umumiy nazariyasi - didaktikaning bir qismi hisoblanadi. Didaktika ta'lim mazmuni, usullari va shakllariga oid barcha masalalarni o'z ichiga oladi. Pedagogika esa insonlarni o'qitish, tarbiyalash va ta'lim berishni o'z predmeti sifatida qamrab oluvchi keng qamrovli fandır. Alohida fanlarni o'qitishning xususiy metodikalari pedagogika fanlari umumiy tizimining ajralmas qismlaridir. Ular muayyan fanlarni o'qitishning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda pedagogika va didaktikaning asosiy tamoyillarini o'zida mujassam etadi va qo'llaydi. Metodika u yoki bu fanni o'qitish va o'rganish qonuniyatlari bilan shug'ullanadi. Uning fanga nisbatan yordamchi vazifasini inobatga olib, metodikani o'rganish va o'qitish jarayonida mazkur fanning mohiyatini, uning amaliy ahamiyatini, boshqa fanlar bilan aloqasini hamda tarbiyaviy rolini ochib beruvchi vosita sifatida ta'riflash mumkin.

Barcha fanlarni o'qitish umumiy metodik talablar asosida olib boriladi. Shu bilan birga, har bir fanni o'qitish uchun ushbu fan mazmunining o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiruvchi o'ziga xos metodika zarur. Metodikaning vazifasi ta'limning bu uch tarkibiy qismi o'rtasidagi qonuniy aloqalarni tadqiq qilish va bilib olingan qonuniyatlar asosida o'quv predmetiga, o'qituvchiga va ta'limga qo'yiladigan talablarni ishlab chiqishdan iborat.

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th October, 2025

Metodika didaktika tamoyillarini amalga oshirishni ta'minlashga qaratilgan, xususan:

- nazariyaning amaliyot bilan bog'liqligi;
- mutaxassislar tayyorlashda tizimlilik va izchillik;
- talabalarning o'qishda ongliligi, faolligi va mustaqilligi;
- bilimlarni individual izlashni jamoadagi o'quv ishlari bilan qo'shib olib borish;
- o'qitishda mavhum fikrlashning ko'rgazmalilik bilan uyg'unlashuvi;
- bilimlarni o'zlashtirishning mustahkamligi;
- ilmiy bilimlardan foydalanish imkoniyati;
- o'quv jarayonining barcha shakllarida ta'lim va tarbiyaning birligi.

Metodikaning ilmiy asoslari ta'lim-tarbiya ishlarining barcha bo'g'inlariga singib ketgan. Oliy o'quv yurti o'quv amaliyotida iqtisodiy fanlarni o'qitishda o'quv jarayonining quyidagi shakllari to'liq o'zini oqlagan: ma'ruzalar, talabalarning mustaqil ishlari, seminar mashg'ulotlari, maslahatlar, sinovlar, imtihonlar, auditoriyadan tashqari ishlarning turli shakllari. Bu shakllarning hech biri universal, bir-birining o'rnini bosa oladigan deb tan olinishi mumkin emas. Shuning uchun ham ba'zi kafedralarning o'quv jarayonining ayrim bo'g'inlarini sun'iy ravishda bir-biridan ajratish, ularni asossiz ravishda boshqalari bilan almashtirish yo'liga kirishini metodik nuqtayi nazardan to'g'ri deb bo'lmaydi. O'quv jarayonining shakllari o'zaro bog'liqlikda, aloqadorlikda va mantiqiy ketma-ketlikda bo'ladi. Bir ish shaklining metodikasi boshqasiga katta ta'sir ko'rsatadi. Shuni nazarda tutish kerakki, turli xil o'qitish usullarining miqdoriy nisbati va roli o'zgarishi mumkin. Chunonchi, yuqori kurslarda seminar mashg'ulotlari va talabalarning mustaqil ishlarining roli ortadi. O'qitish usullariga o'quv rejasida fanga ajratilgan vaqt miqdori, o'qitishning zamonaviy texnik vositalari bilan ta'minlanganligi va ular bilan o'quv auditoriyalarining jihozlanganligi kabi omillar ham ta'sir ko'rsatadi.

Metodika mazmuni quyidagilardan iborat:

- mazkur o'quv fanining ta'lim tizimlaridagi o'rnini belgilash;
- uning mazmunini aniqlash, dasturlar, darsliklarni ilmiy asoslash;
- mazkur fanni o'qitishning amaliy, bilish va tarbiyaviy maqsadlarini belgilash;

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th October, 2025

- metodika uchun tegishli bo'lgan turdosh fanlar ma'lumotlarini aniqlash va ularni o'qitish nazariyasida aks ettirish;
- o'qitishning maqsadlari va mazmuniga muvofiq uning metodlari va tashkiliy shakllarini ishlab chiqish;
- o'quv kompleksiga qo'yiladigan talablarni belgilash;
- metodika tarixini o'rganish.

O'qitish nafaqat ta'lim oluvchining, balki ta'lim oluvchining ham faolligini, o'quvchilarning tizimlashtirish, umumlashtirish, mavhumlashtirish, predmetlar, hodisalar, harakatlar o'rtasidagi sabab, maqsad, oqibat, mantiqiy va boshqa aloqalarni ajratishga qaratilgan sa'y-harakatlarini o'z ichiga oladi. Faoliyatni egallashda muayyan natijaga erishish uchun qanday yo'l tutish kerakligi masalasi har qanday metodikaning o'rganilayotgan fan materialini tanlash, uni o'zlashtirish qiyinchiliklari tipologiyasini belgilash, o'quv jarayonida tashkil etish, fanni o'qitish metodlari, usullari, yo'llari va vositalarini tanlashni belgilaydigan metodika xususiy metodika deb ataladi. Umumiy va xususiy metodikalar o'zaro bog'liq: xususiy metodika umumiy metodikani, o'qitish tajribasi bilan boyitadi, umumiy metodika bu ma'lumotlarni tizimlashtiradi, tartibga soladi, qonuniyatlarni keltirib chiqaradi va tamoyillarni shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Силова И. Глобализация на полях: образование и постсоциалистические трансформации в Центральной Азии. Шарлотта, Северная Каролина: Информационная эпоха издательства (IAP), Inc.; 2016; 12(6): 25-29
2. Штейнер-Хамси Г. Как реагируют НПО: глобализация и реформа образования на Кавказе, в Центральной Азии и Монголии. Кумарская пресса; 2018; 31(2): 25-36. DOI: 10.1111 / j. 1467-873X.2008. 00426. x
3. Мямешева Г. Добродетель в современном умном мире. Вестник КазНУ. Серия «Педагогическая наука». 2015; 44 (1): 152-156
4. Ситаров В.А. Дидактика Я. Коменского: Учебник. М.: Издательство Академия; 2015 (3-издание), с. 134
5. Кукушкина В.С. Педагогические технологии. Издательский Дом Март; 2002; 25(1) с. 98

International Conference on Educational Discoveries and Humanities

Hosted online from Moscow, Russia

Website: econfseries.com

16th October, 2025

6.Бордовская Н., Реан А. Педагогика: Учебник для студентов педагогических вузов. Санкт-Петербург: Издательский Дом Питер; 2015; с. 258-261

7.Мануйлов Ю.С. Концептуальные основы экологического подхода в образовании. Вестник Костромского государственного университета. Серия гуманитарных наук. 2017; 14 (4): 21-27

8.Ризолати Г. Зеркально-нейронная система и имитация. Перспективы подражания: от зеркальных нейронов до мемов. Кембридж, Массачусетс: MIT Press; 2014; 11(4); 147-149

9.Баундер А. Новые информационные технологии образования. Вашингтон, изд. Share; 2015; 14(2): 214 - 224

10.Таубаева Ш.Т., Лактионова С.Н. Педагогические инновации как теория и практика инноваций в системе образования. Алматы: Гылым; 2001. с.216.